

VICENÇ M. ROSSELLÓ I VERGER

L'ITINERARI MISSIONER DE SANT VICENT FERRER A MALLORCA (1413-1414)

ABSTRACT

THE MISSIONARY JOURNEY OF SAINT VICENT FERRER IN MALLORCA (1413-1414)

Thanks to the *Sermonari d'Avinyó* and others documents, the missionary journey of the dominican Saint Vicent Ferrer through Mallorca, during the autumn and the winter of 1413-1414, has been reconstructed. It devotes particular attention to the preaching at the orchard of the convent de Sant Domingo de Ciutat and other known places from several villages of the island where rooted traditions are well preserved.

KEY WORDS: Vicent Ferrer, Dominican/Preachers, missionary, Mallorca, urban evolution

RESUM

A base del *Sermonari d'Avinyó* i altres documents s'ha reconstruït l'itinerari missioner de sant Vicent Ferrer per Mallorca durant la tardor i l'hivern de 1413-1414. Es dedica particular atenció a la predicació de l'hort del convent de Sant Domingo de Ciutat i als espais coneguts de diverses viles de l'illa on hi ha una arrelada tradició.

PARAULES CLAU: Vicent Ferrer, Predicadors/Dominicans, missioner, Mallorca, evolució urbana.

RESUMEN

A base del *Sermonari d'Avinyó* y otros documentos, se ha reconstruido el itinerario misionero de san Vicent Ferrer durante el otoño y el invierno de 1413-1414. Se dedica particular atención a los sermones en el huerto del convento de Santo Domingo en Palma y a los espacios conocidos de varias villas de la isla donde perdura una arraigada tradición.

PALABRAS CLAVE: Vicent Ferrer, Predicadores/Dominicos, misionero, Mallorca, evocación urbana.

INTRODUCCIÓ

Un professional de la predicació, com no podia ser d'una altra manera, atesa l'orde a què pertanyia, havia intervingut en dos afers decisius de la cristiandat i de la corona d'Aragó. Jo no faré més que entretenir-me al seu itinerari mallorquí al que l'impulsaren, sens dubte, el rei novell Ferran d'Antequera i uns jurats del regne de Mallorca interessats en els afers morals i polítics. Òbviament defenia el seu papa Benet XIII del qui havia estat conseller i confessor a Avinyó, però, precisament després de la campanya de Mallorca, es va passar a la doctrina del concili de Constança (PERARNAU, 1998).

Ja avançada la seixantena –moriria a Vannes, el 1419, en plena missió predicadora– va recórrer almenys 300 km¹ dels mals camins mallorquins, cavalcant adesiara en una modesta somera o

a peu, i acompanyat per una corrua on no mancaven dos frares del mateix orde, Joan Garcia i Antoni Anglada –que feia de relator dels seus sermons–, d’un organista amb el seu criat i qualche gent de la seua companyia o “família” (hi ha dues dones documentades) que a l’illa no arribaria ni de molt a les 150 persones que temien haver d’allotjar els regidors de Pollença “dos o tres jorns” (ROSSELLÓ LLITERAS, 1987). El mateix autor opina que no residia habitualment al convent de Sant Domingo de Ciutat de Mallorca, institució que d’antuvi es mostrà reticent a hostatjar el seguici del pare Vicent, sinó al palau episcopal. Ho explica l’interès del bisbe Lluís de Prades que l’acompanyava –fins i tot a la travessia marítima des de Barcelona i almenys a la primera fase– i que eren les universitats respectives les que organitzaven la predicació, muntant cadafals i l’espectacle de les processons de disciplinants i penitents a què acudien vertaderes gernacions. El ritual se solia repetir: missa matinal celebrada per fra Vicent, prèdica –de la que posseïm en molts de casos l’esquema i l’argument– i formació vespertina de la processó col·lectiva. El darrer dia, sobretot si era dilluns, solia oficiar pels difunts.

No sabem gaire de les xifres poblacionals d’aleshores, tot i que Ciutat s’enduia un terç dels habitants mallorquins. Tanmateix, a base de les dades del fogatge del morabatí (SEVILLANO, 1974), he maldat per fer-ne una aproximació a la realitat confrontant-les amb les xifres d’habitants de 1585 que donen *ratios* entre 9,8 i 2,7. Tenint en compte allò d’una llar x 4,5 h i que el morabatí no el pagaven més que els hisendats, he gosat multiplicar-ne la xifra per 6,5 que donaria per a Mallorca en crisi demogràfica 55.000 h i per a Ciutat, 18.200.²

Les viles visitades per Sant Vicent s’ordenarien, enredonint les dades, així:

Ciutat	18.200 h (16.788)	Porreses	1.600 h
Inca	4.600 h	Artà	1.500 h
Pollença	2.900 h	Felanitx	1.500 h
Manacor	2.100 h	Binissalem	1.300 h
Sóller	1.950 h	Petra	1.200 h
Muro	1.900 h	Campos	1.100 h
Sineu	1.900 h	Alaró	900 h
Santanyí	1.900 h	Montuïri	800 h
Alcúdia	1.800 h	Valldemossa	700 h
Bunyola	1.800 h	Andratx	500 h
Part forana	(34.446 h)	Illa	(51.234 h)

L’EMBOLIC DE LES SETMANES LITÚRGIQUES I DELS DIES SANTORALS.

EL CALENDARI ITINERANT

Hi havia dues maneres de comptar les dominiques verdes després de Pentecosta –o *Cencogema* que diuen a Mallorca– i de la Trinitat. El calendari modern ha optat per la primera fórmula,

- 1 He estimat el recorregut *documentat* al sermonari d’Avinyó en 47,5 llegües (segons el càlcul de J. Berard, 1785 ca.) que depassen llargament els 320 km. Nogensmenys, és ben probable que els mesos de desembre de 1413 i gener de 1414 degué fer eixides a altres viles i als encontorns de Ciutat, a banda de les prèdiques als temples ciutadans.
- 2 Les xifres deduïdes per Juli Moll (2014) a comptar de les dades d’en Binimelis (1585 ca) són molt més elevades, gairebé el doble.

però hom veu que a l'edat mitjana (sermonari d'Avinyó) els frares predicadors no feien igual.³ De més a més, al llibre de comptes del convent de Sant Domingo (ROSSELLÓ LLITERAS, 1987) hi ha un sospitós corriment dels dies de la setmana: sant Mateu cau en dimecres i no dijous, i sant Miquel en dijous i no en divendres com escauria ...

Fra Vicent Ferrer va passar, almenys, quatre mesos i vint dies a l'illa de Mallorca, repartits entre Ciutat (1 de setembre/1 d'octubre de 1413; 1 de desembre/17 de gener de 1414). És probable que al segon període fes escapades als pobles (Andratx, Lluçmajor, Montuïri...) i encontorns de la capital, tot i residint al convent ciutadà o a Cal Bisbe. El que sí consta és que predicà a diverses esglésies parroquials (Santa Eulàlia, p. e.) i conventuals i que *planificava* les seues temporades per mesos o per setmanes amb intervals de descans més freqüents a l'hivern.

El manuscrit d'Avinyó, tot i consignar la data i l'indret d'alguns sermons, podria haver recollert d'altres models en una mena de manual recopilatori de predicació. En efecte, hi ha dominiques (o dies feiners) que porten dos o tres esquemes predicables. De més a més, hi ha intercalacions extemporànies de cicles litúrgics o sermons aïllats, per exemple, un corresponent al dijous sant. Els dominiques 25^a i 26ª després de Pentecosta, no sabem a quin any puguen respondre. La que he anomenat tercera etapa del calendari vicentí esdevé particularment envitricollada.

He estimat el ritme d'acció i descans del mestre Vicent Ferrer, a judicar pel que ens permet la documentació, en una cinquantena de sermons. Els 120 dies que va residir i moure's per Mallorca implicarien una proporció d'un dia d'actuació per cada dos o una mica menys de descans. El seu cos no donaria per a més, encara que no conste cap malaltia o indisposició en un home que, aleshores, era considerat vell. Pel que fa a la seua dieta, sobta una mica que les úniques despeses alimentàries que consten a les cròniques arxivístiques siguin de vi i peix per al seu seguici: en devia participar? En canvi, a la seua llarga estada a Perpinyà (1415) sovinteja el pa, les figures de *Burjaçot*, el raïm i altra fruita (PERARNAU, 1998).

LES TRADICIONS I LES TRONES

Una part considerable del volum cinquè de les *Rondaies mallorquines* de mossèn Antoni M. Alcover tenen per protagonista sant Vicent Ferrer, algunes sense localització estricta, com les de "Sant Vicenç Ferrer i en Simonet",⁴ "Sant Vicenç Ferrer i un carboneret" o "Sant Vicenç Ferrer i un picapedrer" i d'altres situades a viles concretes com la del taverner de Valldemossa, la de la bassa Ferrera a la partió de Sa Pobla i Muro, la de la predicació a Petra, les recomacions del reboşillo a Manacor o "Una dona d'Algaire i Sant Vicenç Ferrer" i la "Creu de ses Costes d'Algaida".⁵ El prior del convent de Sant Domingo "el privava de fer miracles"... (ALCOVER, 1976). Historiadors d'una certa solvència com Dameto, Mut i Alemany (1841) admeten una inusual ploguda al tercer dia de la predicació del taumaturg i un miracle esdevingut amb els

3 Johan Sebastian Bach, per designar les cantates, emprà la Trinitat com a referent: els luterans devien fer com els dominicans.

4 No pot ser casual que sant Vicent fes al·lusió a la història de Simó el Bruixot amb palesa intencionalitat política al sermó predicat a Tortosa, el 29.06.1413 (PERARNAU, 1974). No n'hauria fet algun a Mallorca amb el mateix contingut?

5 Les dues contarelles són contradictòries: una diu que el frare predicava a Ciutat i el sentien d'Algaida i l'altra que predicava a la Creu de ses Costes de Xorrigo "a milenars d'ànimes" i el sentien des de ses Enramades (Palma) i des del poble d'Algaida.

cabells de fra Vicent aplicats a una endimoniada. No fem esment de les nombroses fornícules o capelletes escampades per Ciutat i les viles mallorquines, ni dels quadres o retaules que s'han inventariat a les esglésies.

Un fenomen curiós, altrament, és el de les trones que són presentades com a relíquies de les prediques del sant valencià, començant per una que hi havia “retirada” i construïda el 1327 a la Seu i que hagués ocupat amb ocasió del darrer sermó, el 22 de febrer de 1414 (PÉREZ MARTÍNEZ, 1956). El púlpit pseudogòtic que sovint passa com a vertader és un moble del segle XVIII o XIX. Tal volta siga la més autèntica, la trona de Santa Eulàlia (la primera parròquia de Ciutat) que resta adossada a una columna del costat de l'epístola. Diuen que tenia una certa analogia amb una altra del llogaret de Sant Jordi, la qual devia ser molt posterior. A la vila d'Inca –Santa Maria la Major– es conserven les baranes o gelosies d'una trona desfeta, atribuïda a haver-la ocupada sant Vicent. La de Sóller, preservada segons Dameto *et al.* (1841) i Ensenyat (1919), havia estat restaurada o renovada el 1873: la podem veure a la parròquia de Sant Bartomeu. El mateix Ensenyat (1919) refereix que el 1831 va ser eliminada la trona corresponent de l'església d'Andratx. El carrer de la Trona de Montuiri pretén basar-se en la predicació del pare Vicent i ara en porta la denominació oficial. Tanmateix, segons em comenta J. Miralles (*in verbis*), es tracta de la corrupció o falsa etimologia del carrer de Cedron (MIRALLES, 1977) d'origen culte eclesiàstic, que esdevé –pronunciat *carrer de sedron*– carrer de sa Trona. Coincideix amb la prolongació del carrer Major pel camí de Sant Joan.

Encara hi podríem afegir l'olivera seca –o esmotxada– de Son Gual (Valldemossa) de la que l'arxiduc Ludwig-Salvator, el 1911, va recollir la tradició fent-hi una ermiteta (MUNTANER, 1949).

LA CAPACITAT DELS SOLARS I LES ESGLÉSIES ON PREDICAVA. L'AUDITORI

La condició de llegat a *latere Christi* de mestre Vicent Ferrer l'autoritzava a perorar fora de les esglésies, cosa que amb altres persones hagués provocat qüestions. Tenim referències directes de l'armament de cadafals ben documentades i d'indirectes –més lligades a la tradició– de punts concrets des d'on el sant es va dirigir als fidels. N'ordenarem una desena de casos de major a menor:

<i>solar o vila</i>	<i>extensió (m²)</i>	<i>capacitat: 1,5 x m²</i>	<i>població municipal estimada</i>	<i>superfície útil de l'església (m²)</i>
hort de Sant Domingo	5.500	8.250	18.200	1.300
Pollença	5.000	7.500	2.900	735 (segle XVIII)
Binissalem	4.200	6.300	1.300	510
Felanitx	2.100	3.150	1.500	
Sóller	1.800	2.700	2.000	950 (actual)
Santanyí	1.500	2.250	1.900	160 (el Roser)
Manacor	1.350	2.025	2.100	
Valldemossa ⁶	1.250	1.875	700	
Artà	1.100	1.650	1.500	
Porreres	500	750	1.600	

6 Hi ha la possibilitat que en aquells temps no existís la plaça de Cartoixa i el recinte fóra el de l'actual placeta de Rubèn Darío de només 300 m² que donava accés al palau del rei Sanç.

escalonada de la Seu i la costa de Sant Domingo –oficialment del Conquistador. Al cim de l'espadat hi havia la Seu i el castell Reial. La placeta, Glorieta o Jardinet de la Reina és el resultat de l'eliminació del convent de Sant Francesc de Paula, fundat el 1585, posterior a la vinguda de sant Vicent Ferrer, i derrocat el 1837.

A l'altre costat de la costa de n'Adarró o de la Seu hi havia, el segle XV, l'hort del Rei actual, més aviat de la Reina, on donava el “palau de les Dones” que conserva encara dos safareigs i el Prat que rebia l'aigua de la Vila per dos canons (FONTANALS, 1984). La torre dels Caps que formava part del cintell murat del castell Reial va ser derrocada el segle XIX i substituïda el 1915 per un romàntic mur emmerletat, inspirat al Castellet de Perpinyà per l'arquitecte Guillem Reynés (ESTABÉN, 1975). La Costa era “practicable” per als carros i les escales vindrien quatre segles després, entre 1852 i 1859.

Sabem que la síquia de la Vila-d'en Baster⁷ entrava a la Ciutat pel carrer de Sant Miquel i una branca principal anava pel carrer de la Porteria de Sant Domingo, després anomenat de Palàcio i ara del Palau Reial (ZAFORTEZA, 1953-1988). Ítem sabem que l'església de la Mare de Déu de la Victòria fou aixecada entre 1296 i 1359 per Jaume Fabre, mestre picapedrer, que el 1317 començava la Seu de Barcelona (ALOMAR, 1993). La capella del Roser, perpendicular a l'anterior, és més tardana (1480-1517); no existia en temps de sant Vicenç. El que hi havia, sí, un inicial convent, possiblement el primer claustre i un gran hort, potser més gran que el que representa el plànol d'Antoni Guerau (1644). La costa de la Sabateria o de les Torretes –“resta del segon recinte”– era un carrer estret i molt rostrat que seria substituït (1839-1845) per la costa més regular del Portal Major de Sant Domingo, ara del Conquistador. Tanmateix, l'accés peatonal a la Vila d'Avall era facilitat per dues escaletes que encara subsisteixen, del Roser al recolze Victòria-Conquistador i dels Polls, un poc més avall (ZAFORTEZA, 1953-1988). El convent i les esglésies foren arrasades amb autèntica fúria el 1837: l'esberrany del plànol de Coello (1851) en consigna les ruïnes escampades. El Círculo Mallorquí –ara Parlament– va ser començat el 1848 amb una costa ja regularitzada.

El que no roman resolt és la circulació hídrica i la ubicació dels dos o tres molins fariners d'ascendència islàmica? Per una part, Reis Fontanals (1984 i 2004) es fa un embolic amb els canons que assortien el convent, cinc, sis o catorze.⁸ Queda clar que al solar del convent hi havia un nucli distribuïdor (a la part alta de l'hort), combinat amb els molins. Cap dels autors que els han esmentat (ZAFORTEZA, 1953-1988; ROSSELLÓ, 1965; FONTANALS, 1984; CARBONERO, 1992; BERNAT I SERRA, 2000; FONTANALS, 2004; GORRIAS I TERRADAS, 2005) en situa cap.

Els documents referents a la síquia d'en Baster esmenten els drets de dos o tres molins que molien –quan hi havia cabal– a la costa de n'Adarró amb dos casals (1309) i el molí de la Mar (talla de 1406; GORRIAS I TERRADAS, 2005: 319). Aquests dos casals de la costa de la Seu (1517), alou d'en Guillem Baster, serien destruïts el segle XVII. El 1309, n'havia estat propietari en Gerard Adarró i, el 1431, en Francesc Píris. El molí de la Mar (1406) s'anomenava molí de la Palanca –pont sobre sa Riera– el 1517 i devia estar a la plaça de la Reina en alou de G. Baster. Absorbit pel convent de Sant Francesc de Paula, va funcionar el 1658. N'havia estat propietari, el 1309, en Gerard Adarró i, el 1434, arrendatari, en Jaume Martí. Zaforteza (1953-1988, IV:

7 Al segle XV ja reunia l'aigua de Canet i de la Vila, controlada per l'orde del Cister.

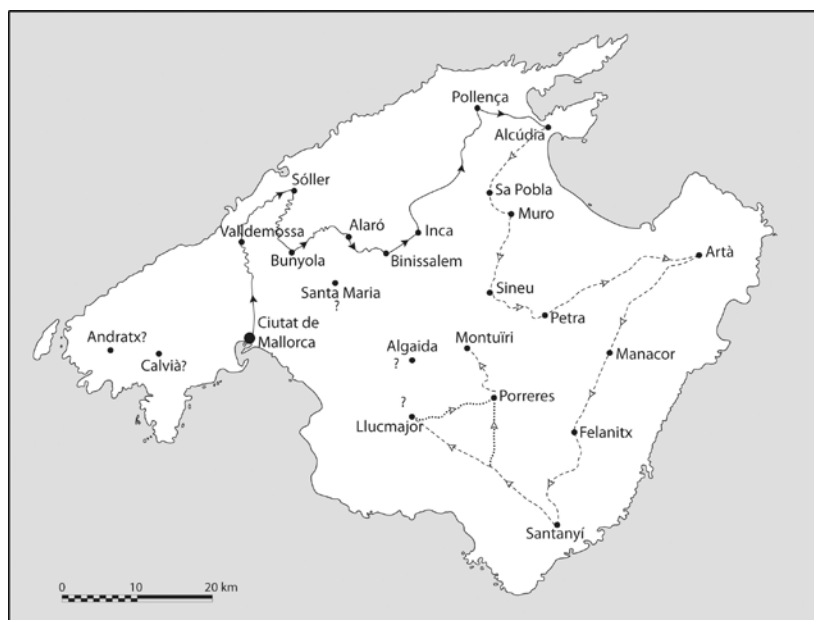
8 Aprofite per rectificar la meua afirmació (ROSSELLÓ, 1965) en què atribueisc per errada tipogràfica a la font de la Vila un cabal de 3.000 a 4.110 m³/hora. Cal dir 300-411m³/hora.

260) el posa vora l'hort del Rei –actual?–i el de n'Ataró [sic], el col·loca a la costa de la Seu, “absorbit per Sant Domingo” i diu que el 1655 encara rodava. En feim una hipòtesi al gravat, tot i que no hi ha cap constància gràfica documental, ni arqueològica.

ELS DOCUMENTS (I ELS LLIBRES)

De l'Arxiu de la Corona d'Aragó procedeix el *Dietari de la Generalitat de Catalunya* (1411-1414) que, al volum I, f. 56, registra l'eixida, el 25 d'agost, del port de Barcelona del mestre Vicent Ferrer amb dos frares més, l'organista i alguna companyia. De més a més, J. Martínez Ferrando (1953) va publicar alguns documents, especialment el del procurador a Mallorca, Pere de Casaldàliga (27.11.1413).

De l'Arxiu del Regne de Mallorca malauradament manquen les actes del Gran i General Consell corresponents a 1413-1414, però hom ha pogut aprofitar la còpia que hi ha de la Carta del P. D. *Juan Bta. Capó*, monjo de la Cartoixa (20.01.1808), transcrita a la Miscel·lània Pascual, XX-553.⁹ A l'Arxiu del Seminari Conciliar de Sant Pere (ara Biblioteca Diocesana), Llorenç Pérez va descobrir el manuscrit de Thomàs Febrer: *Historia de las Grandezas del Real Convento de Santo Domingo*, 1754 (tres toms) que inclou les dades i rebudes del convent entre 1410 i 1418.¹⁰ A l'Arxiu Diocesà de Mallorca, Rosselló Lliteras (1987) va localitzar el *Liber primus continens annos*

2. L'ITINERARI APOSTÒLIC DE SANT VICENÇ. S'hi detallen els nuclis visitats documentats i els que tenen alguna tradició relativa. En línia seguida, primera etapa; en traços, segona etapa.

9 Del *Llibre de rebudes e dades fetes per Mestre Johan Blanch, Prior* (1411-1414), esmentades, dedueix una estada de fra Vicent Ferrer a la Cartoixa de 6 o 7 dies (pa i vi!) i una anada a Ciutat amb el prior.

10 *Liber primus scriptus ante et retro [1413 i 1414]... in quibus praedicator S. Vincentius Ferrer per VI menses... concionatus est.* (Afegit posterior).

1413 et 1414 in quibus praedicator S. Vincentius Ferrer per sex menses... concionatus est (ADM-MSL 175) que probablement havien manejat els biògrafs clàssics.

Que sapiguem, han estat escorcollats quatre arxius municipals, el de Lluçmajor (FONT, 1961-1967), el de Montuïri, *Llibre de clavariat* (3.10.1414), referit al cadafal, el de Sa Pobla (PÉREZ MARTÍNEZ, 1957-1958) per la bassa Ferrera i el de Pollença (CERDA, 1889-1890 i MAYOL, 2008): “Conte de dades e despeses... en lo temps que mestra Visent hich fo per prehicar” (9.10.1413).

Finalment, al sermonari m.s. 610 del museu Calvet de la ciutat aleshores papal d'Avinyó (ara a la Médiathèque municipale, amb la mateixa signatura) permet establir les bases de la predicació itinerant del sant taumaturg a Mallorca. No cal dir que l'arxiu de Sant Domingo de Palma va desaparèixer arran de la desamortització i la conseqüent destrucció: l'aversió popular contra la Inquisició hi degué tenir part. La *Historia* de Joan Dameto i Cotoner (1554-1663), de família amiga del convent, seria la més propera a l'executòria de Vicent Ferrer, però només va ser publicada molt després amb els afegitons de Vicenç Mut (Jaume II-segle XVII) i Jeroni Alemany (1841): resulta difícil saber què correspon a cadascun dels autors. Cal advertir que Joan B. Binimelis (1585 ca) no esmenta cap vegada el frare Vicent Ferrer, que ja estava canonitzat. L'historiador i geògraf tenia comptes pendents amb la Inquisició.

L'ITINERARI MISSIONER

Els sis dies escolats entre l'embarcament a Barcelona i l'arribada a Mallorca, l'horabaixa del dia 1 de setembre ens semblen excessius per a una travessia de 132 milles, tot i comptant amb una tempesta desfeta, testimoniada (1454) per Johannes Placentis, cartoixà, en la declaració al procés de canonització (FAGES, 1904).¹¹ Tal volta l'eixida es retardés per causa del mal temps. L'arribada, tot i el que diu el manuscrit de Teixidor, es degué fer amb discreció: el convent –o el palau episcopal–,¹² eren ben prop del Moll incipient.

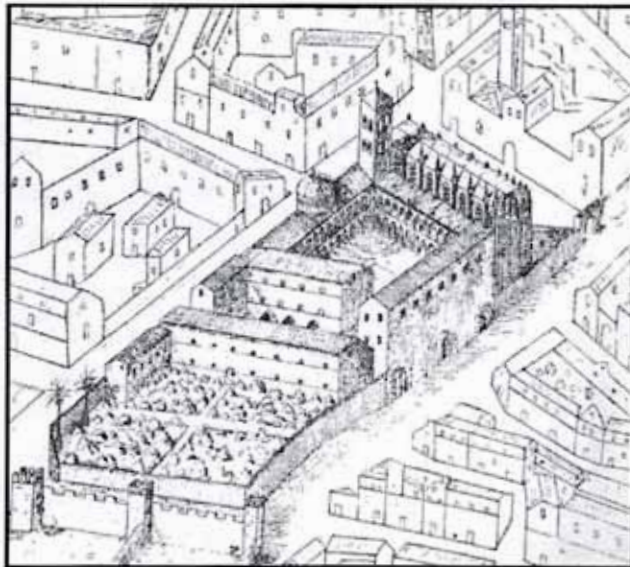
L'endemà mateix, dissabte 2 de setembre, el mestre Vicent ja deia missa i predicava a l'església del convent¹³ i, el vespre, organitzava la processó de disciplinants (ROSSELLÓ LLITERAS, 1987). El temple originari dedicat a la Mare de Déu de la Victòria, fou aixecat el 1236 a imitació –o model– del de Santa Caterina de Barcelona (ALOMAR, 1993), però l'acabà el cardenal dominicà Nicolau Rossell, el 1359. Tenia 57 m de llargària i 18 d'amplària sense les capelles (ANTIST, 1575: 171 *apud* PÉREZ MARTÍNEZ, 1957-1958): hi devien caber unes 1.000 persones. Atesa la nombrosa i inesperada concurrència per a la que l'església es demostrava insuficient, hom va optar per l'hort immediat, entre l'immoble conventual i la costa de n'Adarró, actuals escales de la Seu on hi havia dos o tres molins. L'església conventual era al cim del pendent (ara carrer de la Victòria) i es juxtaposava al conjunt edificat entorn al claustre; l'hort quedava a la part inferior sota la timba que feia front a la llera de sa Riera. El plànol de Scheidnagel (1871, primer que fou aixecat amb corbes de nivell) és posterior a la destrucció de l'immoble, però ens deixa

11 Johannes Placentis era prior de la cartoixa de Petrae Castrum, al Bugey de la diòcesi de Belley, a la Savoia. Era el cap d'una ambaixada d'aquell comtat a fra Bonifaci Ferrer que fou desviada a Mallorca on predicava el seu germà: la tresoreria papal d'Avinyó n'assumia les despeses (PERARNAU, 1998).

12 El convent de Sant Domingo –únic de l'orde aleshores a les Illes– havia estat fundat arran de la conquesta, el 1231. Els de Manacor (1576), Pollença (1578) i Inca (1604) són tots posteriors a la canonització de sant Vicent Ferrer.

13 El document de Pere de Casaldàliga, procurador reial (MARTÍNEZ FERRANDO i Solsona, 1953, 1955) diu que el dia 2 ja va predicar i que el dilluns 4 va ploure.

clara la situació de l'hort amb l'ajuda de la imatge del plànol de Guerau (1644) i la interpretació d'Ysasi.¹⁴ L'església, orientada SE-NW, venia a coincidir aproximadament amb Can Salas, el buc del convent, quedava al nord del Parlament (ex Círculo Mallorquí) i l'hort comprenia el Parlament i el palau March (ex Can Granell). La timba de més de 10 m de caiguda devia encara ser evident. Al racó occidental de l'hort de forma trapezoïdal la creu no hi era: l'alçaren el 1597 (ZAFORTEZA, 1953-1988); probablement algunes marjades anivellarien l'espai conreat. La paret i els dos portals que tomaren per al sermó del dilluns 4 de setembre i successius, podia ser la de mestral, la més accessible, però el pare Teixidor (PÉREZ MARTÍNEZ, 1953-1954) afirma que els dos grans portells s'obriren a la raconada de la Seu, de manera que poguessen veure la celebració i escoltar el sermó des de la plaça de la Seu, del castell Reial i de la casa d'enfront. El cadafal per al predicador i l'orgue el degueren muntar a l'angle més alt (12 m de desnivell, prop de la costa de n'Adarró,¹⁵ immediat a la placeta de l'Almoïna (ara jardinet presidit per l'estàtua d'en Quadrado). La superfície de l'hort depassava els 5.000 m², però amb els bancs trets de l'església i els taulons per seure els oients, hi devien caber més de quatre o cinc milers de fidels que, per afegitó, atesa l'orientació de l'indret, hagueren de ser protegits amb un envelat (*antenes*) perquè el sol no els permetia veure còmodament el predicador. L'hort, l'hagueren de recondiconar i replantar, segons el llibre de despeses, passat el tràngol (ROSSELLÓ LLITERAS, 1987).¹⁶ L'interval de les dues setmanes darreres de setembre podia haver servit per escampar la llavor de la predicació per les esglésies de Ciutat i, fins i tot, per més d'una vila accessible.

3. EL CONJUNT DEL CONVENT DE SANT DOMINGO. Interpretació de Rafael Ysasi del plànol isomètric d'Antoni Guerau (1644), amb els edificis molt més desenvolupats que el segle XV. (P. SASTRE, 2012).

14 *Apud* P. Sastre (2002), p. 197.

15 El cup d'un dels molins podria haver estat un bon assentament per al cadafal.

16 Al llibre major de despeses hi ha diverses notes del recondiconament, el 2, i 9 d'octubre, el 6 de desembre de 1413 i el 22 de febrer de 1414 (cols i cebes).

Un possible viatge preliminar a Valldemossa

L'insignificant vila de Valldemossa, que no arribava aleshores al miler d'habitants, tenia, a banda del seu esplendorós paisatge, un al·licient particular per a fra Vicent Ferrer. Des de 1400, els cartoixans ocupaven el palau del rei Sanç, cedit per Martí l'Humà, el darrer de la dinastia jaumina. Al viatge marítim de Barcelona a Mallorca, de més a més del bisbe Lluís de Prades, l'acompanyaven un monjo cartoixà, Johannes Placentis que, anys a venir, seria testimoni al procés de canonització. El monestir incipient depenia de la cartoixa de Valldecrist –i no de la de Portacaeli– de València i n'era prior el germà d'en Vicent Ferrer, Bonifaci que havia participat en l'afer polític de Casp.¹⁷ Tot això suggereix l'interès politicoeclesiàstic de mestre Vicent que també ha estat lligat al de la més antiga institució de Miramar (Miralmar, posa Binimelis, 1585) les vicissituds de la qual passaren segons aquest autor, pels monjos jerònims, cartoixos i dominicans. Hi tindria res a veure el viatge de sant Vicent? La institució acabaria en ermita de la Trinitat (BINIMELIS [1585 ca], 2014). El viatge *podia* haver estat el dilluns 11 de setembre.

La missió itinerant per les viles. Primera etapa

Siga el que siga d'aquesta esporàdica estada, l'itinerari missional ferreria per l'interior de Mallorca comença oficialment per Valldemossa –a vuit milles de Ciutat, segons Binimelis. El sermonari d'Avinyó l'hi situa predicant el dimarts, 3 d'octubre: devia haver-hi anat, acompanyat pel bisbe, el dia anterior. L'esperaven els amics cartoixans i els jerònims que, després dels framenors instal·lats al col·legi fundat per Ramon Lull (1276), s'havien alternat amb els cistercencs de la Real. Hi residien els jerònims des de 1400 i, el 1443, serien suplantats pels dominicans (la Trinitat), potser per les recialles de la predicació de sant Vicent.¹⁸

El primer sermó de Valldemossa tingué lloc, des de la porteria del palau del rei Sanç, a la plaça de la Cartoixa (1.250 m²) que podia ser un poc més gran aleshores (CAPÓ, 1808).¹⁹ També hi ha la possibilitat que existís l'actual plaça de la Cartoixa, però no justificaria que, el dia següent, els organitzadors optaren per un espai obert a llevant del poble, Son Gual (al principi de l'actual carrer de Toscana dins la “urbanització”) sobre una olivera esmotxada que li va servir d'ambó. Anys a venir, quan l'arxiduc Ludwig-Salvator va comprar la possessió (1911), va convertir la caseta o garingola de l'olivera en una ermita. J. Rosselló (1987) es basa en les despeses d'octubre –peix i vi– per deduir que el seguici de mestre Vicent va romandre 6 o 7 dies a Valldemossa, la població de la qual no devia arribar ni de molt al milenar.

El camí de Sóller era molt més aspre i transcorria per Son Moragues, s'Ermita, Son Galzeran, Son Gallard, sa Pedrissa, Deià, Ca l'Abat, sa Casanova, s'Heretat i Can Cristià (mapa d'en Despuig, 1784) fins a aquella vila. Tot i que no tenia tants revolts com la carretera actual, devia

17 Tampoc és cap casualitat que la carta portolana d'en Macià de Viladestres de 1413 (Bibliothèque nationale de France, Rés. Ge AA 566), del taller de Cresques Abraham, l'encomanés el prior de la Cartoixa de Valldemossa per a l'abat de la de Valldecrist, Bonifaci Ferrer.

18 A Mira(l)mar va funcionar la primera impremta mallorquina, l'any 1485. Binimelis –que devia ser poc devot dels predicadors que l'“inquirirern”– no fa cap esment de sant Vicent Ferrer que ja era canonitzat al seu temps (1585 ca).

19 L'espai devia ser més diàfan que ara perquè no hi havia ni la farmàcia ni la porteria actual.

depassar els 25 km que exigirien un matí o una tarda sencers, tant si anaven cavalcant com a peu. Ho pogueren fer la tarda del dimecres 4 d'octubre per poder celebrar missa i predicar el dijous (m. s. d'Avinyó, f. 85). El tercer sermó, segons l'esmentat manuscrit, el pronuncià el nostre frare el dissabte, possiblement a la plaça del nord de l'església parroquial que aleshores abastava uns 1.800 m² (8,5 x 12 destres, sc. Berard), el doble de la capacitat del temple eixamplat actual. Llorenç Pérez (1957-1958) insinua que podia haver romangut a Sóller, el diumenge 8.

El cas és que el mateix dia ja era a Bunyola, després d'un camí cap a migjorn ben envitricollat –més de 20 km– que havien de travessar el Coll (446 m s.n.m.), passar un tros de ruta més transitible d'Alfàbia a s'Alqueria d'Avall i tornar a emprendre camí de ferradura secundari fins a Bunyola on va predicar dos sermons, probablement el diumenge i el dilluns. No sabem si l'església va bastar i tal volta s'hostatjà a qualche possessió de la contornada.

De Bunyola a Alaró només hi ha 8 km en línia recta, però enmig hi ha la serra: l'actual carretera Ma 2100 –més aviat corriol– hi consumeix més de 15 km per Son Creus, Honor, Orient, Son Bernadàs, etc. No és impossible que la colla de fra Vicent abreugés el camí –senderol de bast– pel freu de Coanegra, Son Pou..., Son Guitard i Alaró. En ambdós casos hagués exigit un jorn sencer. Per això, els dos sermons d'Alaró degueren esdevenir-se dimecres i dijous, 11 i 12 d'octubre respectivament.

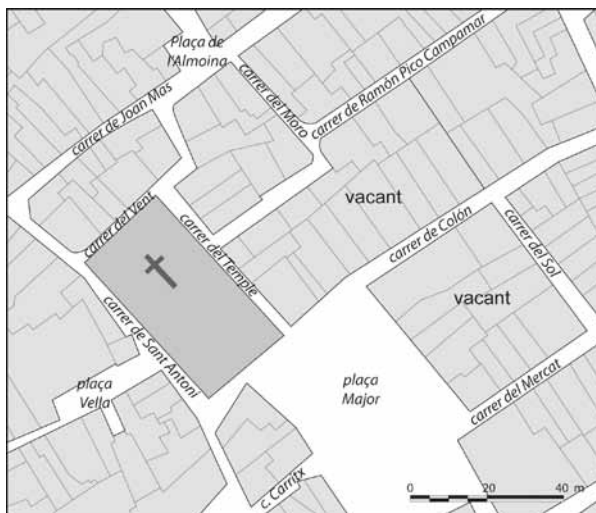
Per anar a Binissalem tot era a peu pla o costa avall “on tots els sants ajuden”: només 7 o 8 km que es podien fer en poques hores del dia 13. Allí els devia esperar el bisbe, cosa que sabem pel present “de peix i d'animal” que enviaren des del convent ciutadà als missioners (PÉREZ MARTÍNEZ, 1957-1958). Els tres sermons de Binissalem, els predicà el nostre personatge el dissabte 14, el diumenge 15 i el de l'habitual missa de difunts, el dilluns 16 d'octubre. És versemblant que la tradició de la casa núm. 6 de la plaça de l'Església correspongui a la prèdica del diumenge: l'espai obert del sud-est de la parròquia amb el fossar superava els 4.500 m² i podia encabir perfectament tota la població de la vila i del llogaret de Consell o d'altres nuclis immediats. La parròquia de Santa Maria de Robines o Rubines havia estat traslladada el 1370 a l'alqueria de Binissalem i no devia disposar més que d'una esglesieta del model “de conquesta” d'arcades diafragmàtiques.

4. BINISSALEM. En aquell temps, Robines, on va predicar sant Vicent, tenia un espai buit plaça i fossar a migjorn de l'església, ben capaç per a tota la població.

L'itinerari vers Inca –uns altres 7 km– devia ser en tot cas l'únic carrossable dels que havien fet. El sermonari d'Avinyó no ens facilita les coses entre els 17 i 22. Dia 17, dimarts, fra Vicent podria fer el primer sermó a Inca; els altres dos, entre el 18 i el 21: es mereixia un dia de repòs. En canvi, el darrer va ser el diumenge 18è/19è, 22 d'octubre. L'església parroquial i la plaça frontera en degueren ser l'escenari. Ja he dit que se'n conserven restes de la trona i el record.

Els 23 o 24 km (en part pel camí del Raiguer: Son Rabassa, Campanet, es Fangar, Maçana) seguien per Can Garbules i Son Brull fins a Pollença que en aquell temps agombolava prop de 3.000 habitants sota la jurisdicció del Temple-l'Hospital o Malta. La caminada, la degué fer la colla vicentina la tarda del diumenge 22 i el primer sermó dels cinc seria el dilluns 23 o el 24, segons es dedueix del còdex d'Avinyó (F 113 v°). Si el segon i tercer sermó correspongueren als dimarts i dimecres, després, mestre Vicent i el seu seguici es prengueren tres dies de repòs, detall que atorga a *Polhenssa* el període més llarg d'estada (8 dies), exceptuada Ciutat. El diumenge 29 d'octubre degué predicar el sermó principal i, el dilluns, l'habitual celebració de *mortuis* fou acompanyada del comiat verbal. La data aportada per Mayol (2008) del 9 d'octubre,²⁰ extreta de les despeses anotades a l'arxiu municipal, no concorda amb l'itinerari que ens serveix de guia. A la placeta de l'Almoïna, una cruïlla de carrers –hi ha el gall pollencí totèmic– destaca una capelleta que hom ha volgut relacionar amb la pedra des d'on va predicar sant Vicent. És inversemblant per la dimensió de l'espai (172 m²), tot i que l'església d'aleshores no devia ser gaire gran i la reformaven. Descomptada la plaça Vella de la part de ponent, també esquifada, a la banda de llevant s'obria fins al segle XVIII un gran solar vacant de 12 x 22 destres, és a dir, de més de 5.000 m² que ara és la plaça Major: allà s'instal·laria el cadafal, els ornaments i els ciris que completaren la despesa d'adobar el camí per on havia de passar mestre Vicent “davant la casa d'en Joan Aixartell per anar a Alcúdia”.

5. POLLENÇA. La gran església de la Mare de Déu dels Àngels és posterior. Els sermons del pare Vicent, els degué fer, no a la placeta de l'Almoïna, sinó al gran solar vacant de la part llevantina que coincideix parcialment amb la plaça Major.

²⁰ Tal volta volia posar 9 de novembre?

Segona etapa: el Pla

La ruta més breu de Pollença a Alcúdia (8 km) era la drecera que anava per Masteguera i Son Burguès. És molt probable que la colla ferreriana la corregués el dimarts 31 per així poder celebrar a la vila murada (1.800 h) el dimecres, festa de Tots Sants, dematí. El segon jorn, dels Morts, dijous faria el paper habitual de comiat.

D'Alcúdia a Muro, els esperaven 20 o 21 km contornant s'Albufera per Son Fe, Oriolet i Son Barba, travessant el torrent de Sant Miquel per arribar a sa Pobla d'Huialfàs on no tenien intenció d'aturar-se. El camí de na Pontons, més transitable, seguia per sa Canova i Biniaco on hi ha la discutida ermita (PARERA, 1914) aixecada el 1884 ($x = 502327$; $y = 4399328$; $y = 31$ m) en substitució d'una anterior (1680) que tenia uns taulells ceràmics amb sant Vicent predicant i amb la llegenda estafeta *Time Tedeum*. L'actual edifici commemoratiu roman al terme de Muro i és una construcció pentagonal projectada per en Bartomeu Ferrà que evoca la tradició de la bassa Ferrera a l'altre costat del camí.²¹ El primer sermó de Muro fou predicat el divendres 3 de novembre o el dissabte 4; el segon, el diumenge 20è/21è i, els dels morts -com era habitual- el dilluns, 6 de novembre. Haurien reservat el dissabte per al lleure.

6. LA BASSA FERRERA. A la frontera municipal entre Sa Pobla i Muro hi havia un aiguamoll connotat tradicionalment com a guaridor. Ara, a la part de Muro, hi ha una ermita pentagonal, dedicada, el 1884 al sant valencià, projectada per Bartomeu Ferrà.

21 Vicenç Mut (DAMETO *et al.*, 1840-1841) diu que va predicar a Sa Pobla, aleshores dita *Vyalfàs* que no era encara vila [?], "en el camp". Ho situa Parera (1914) prop de la bassa Ferrera on hi havia un pouet "a 17 passes" d'aigua miraculosa que van condemnar per fer-hi una vinya.

És gairebé impossible que, el mateix dilluns, la companyia vicentina fóra a Sineu: Llorenç Pérez ho dubta i posa un interrogant al manuscrit d'Avinyó (f. 135 v).²² El camí de Muro a Sineu –que he recorregut mantes vegades– coincideix bàsicament amb la “carretera” Ma 3442/3512 d'uns 12 km per Son Blai, sa Verdera, Son Gili, Son Vendrell, sa Torre d'en Font i Defla. M'inclinaria per assignar els tres sermons de Sineu al 7 dimarts, dimecres 8 i dijous 9, amb dos dies de lleure i camí de Petra. La plaça (850 m²) de l'Església de Sineu, aleshores ben esquifida, o l'angle ponentí del Fossar degueren ser espais aprofitats, segons la concurrència congregada a la “vila primera” d'aleshores (1.900 habitants).

L'etapa següent desembocà a Petra per un camí que, poc ça poc lla, s'avé amb la ruta Ma 3300 (10 km) per Son Tell, Son Cardaix, Son Queló i Son Romaguera. El mestre Vicent predicava el diumenge, 12 de novembre, però l'escrivà d'Avinyó (ff. 139 i 144) no ens aclareix si el dilluns va descansar. No tenim documentat l'indret on va actuar, però l'església parroquial situada a l'angle de mestral de la vila planificada a escaire (1300) si no era suficient, tenia prou espai vacant ja que ocupava dues illetes (8.000 m²) senceres al cap del carrer Major i en posició excèntrica.

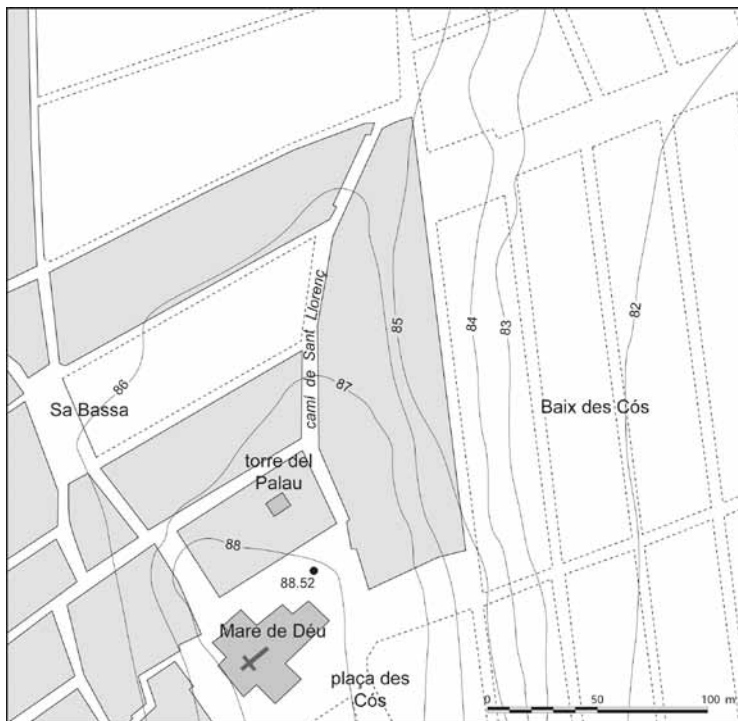
El còdex d'Avinyó transcrit per J. Sanchis Sivera dóna un topònim irreconoscible, *Arpenau*, que A. Esponera (2005) insinua com a Ariany i Ll. Pérez (1957-1958) havia suggerit com a Capdepera. Encara que l'actual municipi d'Ariany podia venir de pas, el 1414, no devia passar d'alqueria. Capdepera, altrament, existia com a poble de 1300 ençà, cosa que no implica que la seua feligresia (cinquanta cases) valgués l'esforç d'acudir-hi. Jo m'incline perquè siguen els tres sermons predicats a Artà (que figura com a *Artau* al manuscrit al·ludit). Un segon problema és la coincidència, el mateix dimecres, 15 de novembre, de dos sermons sintetitzats al còdex avinyonès (ff. 145 i 147). El segon –o tercer– l'hagués pronunciat el dijous 16. L'itinerari més versemblant és molt mal de precisar; com a suggerència van els 25 km llargs de sa Vall de la Nou, es molí Draper, es pou Colomer, l'Infern, sa Begura i sa Carbona, que exigirien una jornada sencera. El local d'Artà (de més de 1.000 m²) dins el recinte murat de l'acròpolis quedava a ponent de l'església antiga de Sant Salvador.

És ben plausible que l'itinerari de 20 km fins a Manacor, el fessen la vesprada del dijous, 16 de novembre, partint per Bellpuig, coll de s'Estelrica, s'Alma, Sant Llorenç des Cardassar, Son Peretó i Son Frau. Segons el còdex d'Avinyó, fra Vicent predicà quatre sermons a la vila que excedia els dos milers d'ànimes: el divendres 17, el dissabte 18, el diumenge 19 i el dimecres 22; si hagués celebrat la missa habitual dels morts, el dilluns, hauria descansat el dimarts. L'àmbit de la prèdica va ser la plaça del Palau²³ a tramuntana de l'església i que, inclòs el Fossar fins a la creu de gregal, depassava els 1.300 m². La creu que figura al plànol d'en Berard (1785 ca.) pot ser la mateixa que s'hi erigí el 1487 i que ara –més o menys restaurada o imitada– és a la placeta de Convent (Ajuntament), just davant l'església dominicana.

L'actual carretera Ma-14 (12 km) no deu decantar-se gaire del vell camí reial o camí de bast del Quatre-cents que arrancava de Fartàritx i anava per Llodrà, es Boc, Son Manenta, Son Amer i Son Cirerol fins a Felanitx, població que aleshores no excedia els 1.500 habitants. Per això, mestre Vicent Ferrer no l'hi degué dedicar més que dos dies, el dijous 23 i el divendres 24, si seguim el còdex d'Avinyó (ff. 156 v i 159). La segona església –molt més petita que l'actual– s'havia aixecat a final del segle XIV al cim esquerre de l'escalinata que, inclòs el pla de la Font de Santa Margalida, supera els 2.000 m². Allà caberen tots els possibles oients.

22 Els claudàtors i interrogants, els afegí amb més bona voluntat que encert el primer transcriptor, el canonge Sanchis (1929).

23 La torre medieval encara hi és, envoltada de cases modernes.

MANACOR. El segle xv, el nucli del poble era molt més concentrat entorn del turó on hi havia l'església i la torre del Palau.

La plaça homònima quedava oberta a llevant vers el Còs en pendent.

Allà va predicar sant Vicent els dies 18-22 de novembre de 1413. Aleshores Manacor era la tercera vila de Mallorca.

Cal suposar que la tortuosa carretera Ma-14 (16 km) que parteix justament de Santanyí, no diferiria gran cosa del camí de ferradura que enllaçava les dues viles per Firella, Son Barceló, Cas Concos des Cavaller, sa Galera, Son Ferreret i Can Vidal. El nostre sant no degué romandre a Santanyí perquè només hi predicà el dissabte, 25 de novembre, segons el còdex esmentat (f. 161). El terme, amb llogarets i alqueries, podria arribar a 1.900 ànimes i la tradició diu que el lloc del sermó multitudinari fou el cavalcador de la torre de Can Bennàsser, prop de la casa de la vila, a la plaça llarguera que s'estén a ponent de l'església i fa 1.450 m². Hi cabien nadius i convidats.

És probable que el dissabte la companyia vicentina fes el trajecte de 13 km (Ma-19) a Campos, passant per Son Danús i es Figueral, gairebé en línia recta SE-NW per predicar del diumenge 26 de novembre (domínica 24^a/23^a) en un espai comprès entre el carrer Major i l'Estret (VALRIU i VIBOT, 2010) que seria inferior als 500 m², però prop de l'església parroquial. No podem descartar que el dilluns o dimarts següents anàs a Lluçmajor on hi ha documentació relativa al cadafal i una estada "de dies" a la que els pescadors de Campos contribuïren (FONT, 1961-1967). Tornaria a Campos o aprofitaria per anar ja a Porreres?

El "dia lliure" del 28 de novembre serviria per plantejar una triple hipòtesi. Si no podem confirmar el dia de la presència de fra Vicent a Lluçmajor, hagués anat dret de Campos a Porreres

(9 km, Ma-5040) per es Monjos, el camí més curt. Si s'hagués desplaçat a Lluçmajor (Ma-19: s'Alqueria Roja, Son Sala), són 13 km + altres 13 km (Ma-5020: Míner, Pèrola, es Riquers). I encara roman la possibilitat que tornàs de Lluçmajor a Campos i cap al nord, a Porreres. El còdex d'Avinyó ho diu diàfanament i la tradició assigna a una cruïlla de carrers del Pou Florit i el de l'Almoïna,²⁴ on hi ha encastada una de les estacions gòtiques del via-crucis. Si a prop hi havia la plaça on ara rau l'Ajuntament i la més segura de l'Església, no treu cap que mestre Vicent predicàs en una cruïlla de carrers estrets a la que no cabrien més de 750 persones, ben atapeïdes. El poble en devia agombolar prop de 1.600.

La proximitat de Montuïri (Ma-5030, 7,5 km) suggereix la versemblança que el predicador s'hi desplaçés a final de mes o principi de desembre, segons deixa entendre el cartoixà Johannes Placentis (PERARNAU, 1974). Tanmateix, el testimoni arxivístic que recullen Pérez (1957-1958) i Valriu-Vibot (2010) de les despeses del cadafal, el 3 d'octubre de 1414 (agafat de *Bona Pau*, març de 1974) sembla massa tardà.²⁵ Una nota marginal afegida el segle XVI al llibre de despeses de Sant Domingo diu que “Divendres a 7 de decembre, tornant de les viles, S. Vicent Ferrer entra per esta Ciutat ab solemne acompanyament seu y dels ciutadans” (PÉREZ MARTÍNEZ, 1957-1958: 25). El 7 era dijous, tanmateix, i tal volta cal passar-ho al 8 de desembre (*festum sanctificationis Virginis*) i començar la tercera etapa.

Tercera etapa missional

El còdex d'Avinyó que fins ara ens havia servit de bona guia deixa de consignar a la “segona sèrie”²⁶ els indrets de predicació que, un colp estabilitzat mestre Vicent al convent de Ciutat, podien ser les esglésies de la capital diocesana o alguns pobles on pogués desplaçar-se més còmodament, per exemple, Andratx –de la baronia del bisbe de Barcelona– que compta amb la tradició recollida per J. Ensenyat (1919). En efecte, vora la presó i baix del porxo que cobria el carrer de la Cúria del Batle hi havia una capelleta commemorativa.

Sense cap anotació arxivística és molt mal de suggerir quines foren les esglésies escollides per fra Vicent Ferrer: cal suposar que les parroquials tindrien preferència: Santa Eulàlia, Sant Miquel, Sant Jaume, Santa Creu, Sant Nicolau... No crec que les monges tancades fossen objectiu de la prèdica de mestre Vicent. Altrament, viles com Santa Maria o Algaida i [Calvià], relativament accessibles, podien haver entrat a la planificació missionera. Caldria escorcollar els arxius respectius i, sobretot, l'Arxiu Històric del Regne o el de la Corona d'Aragó. Per ara ens hem de conformar amb l'esboç de calendari.

29 de maig de 2017-3 de gener de 2018

24 Recordeu la llegenda de Pollença que també hi relaciona la casa de l'Almoïna.

25 Al report de la visita pastoral del bisbe Pere d'Alagó (1684) surt per primera vegada l'altar o capella de sant Vicenç Ferrer a l'església parroquial de Montuïri.

26 Mossèn Perarnau (1974) ja advertí que, tant a la sèrie preliminar com en aquesta posterior, hi havia inconsistències cronològiques que suggerien extrapolarions o interpolacions.

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER, Antoni M^a. (1976) *Rondaies mallorquines*. Vol. V. Palma, Ed. Moll.
- ALOMAR, Antoni I. (1993) Les restes de Sant Domingo i de N^a. Sra. de la Victòria. *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 49: 387-416.
- ANTIST, Vicent Justinià (1575) *Vida y historia del apostolico predicador San Vicente Ferrer*. València, Pedro de Huete. 477 ff.
- BERNAT, Margalida i SERRA, Jaume (2000) La Siquia d'en Baster (segles XIII-XVIII). Palma de Mallorca, Museu de Mallorca. 124 pp.
- CARBONERO, Maria Antònia (1992). *L'espai de l'aigua. Petita hidràulica tradicional a Mallorca*. Palma de Mallorca, Consell Insular de Mallorca. 358 pp
- CERDÀ, A. (1889-1890) Los itineraris de Sant Vicent Ferrer. *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 3: 46-47.
- DAMETO, Juan; MUT, Vicente i ALEMANY, Gerónimo (1840-1841²) *Historia General del Reyno de Mallorca*. Palma, Imprenta Nacional. Tres volums.,
- ESPONERA, Alfonso (2005) "Hi era ab la ajuda de Déu a ops de las ànimas molt profitós". San Vicente Ferrer en Mallorca. *Escritos del Vedat*, 35: 89-125.
- ESTABÉN, Francisco (1975) *La Almudaina. Castillo real de la Ciudad de Mallorca*. Palma de Mallorca, Imprenta Mossèn Alcover. 147 pp.
- FAGES, Pierre-Henri (1904) *Procès de la canonisation de saint Vincent Ferrier pour faire suite à l'histoire du même saint*. Paris, Picard. 2 volums.
- FIOL, Pere (2013) L'estada de Sant Vicenç a Mallorca. *Full Dominical*, 3 (19.01.2013).
- FONT, Bartolomé (1961-1967) Lluchmayor en la època de San Vicente Ferrer. *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 77-84: 261-271.
- FONTANALS, Reis (1984) *Un plànol de la Sequia de la Vila del segle XIV*. (Ciutat de Mallorca). Palma, Ajuntament de Palma, 96 pp.
- FONTANALS, Reis (2004) *L'aigua a Ciutat de Mallorca. La Siquia de la Vila al s. XIV*. Palma, Lleonard Muntaner. 230 pp.
- GORRIAS, Antoni i TERRADAS, Ricard (2005) L'aprofitament pre-industrial de l'aigua de la Granja. La font Major de la Granja i la font d'en Baster, dues fonts, la mateixa aigua. *Actes IV Congrés Internacional de Molinologia*, I. Mallorca, Consell de Mallorca. Cf. Pp. 313-357.,
- MARTÍNEZ FERRANDO, J. E. i SOLSONA, F. (1953) San Vicente Ferrer y la Casa Real de Aragón. Documentación conservada en el Archivo Real de Barcelona. *Analecta Sacra Tarmaconensia*, 26: 1-146.
- MAYOL, Antoni (2008) *La festa a l'època medieval (1350-1450)*. Pollença, El Gall. 367 pp.
- MIRALLES, Joan (1977) *Un poble. Un temps*. [Montuïri: toponímia històrica]. Mecanoscrit. 52 pp.
- MUNTANER, Juan (1949) *Tradiciones y leyendas de Vallemossa*. Palma, Mn. Alcover. 21 pp. (Tirada a part de la Revista. Círculo de Bellas Artes, 43-48).
- P[ARERA], J[oa]n (1914) Sa Bassa Ferrera (Datos pe s'Historia de Sa-Pobla). *Sa Marjal*, 71:162-166.
- PERARNAU, Josep (1974) Sermones de sant Vicent Ferrer en los manuscritos de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 477 y Avignon, Musée Calvet, 610. *Escritos del Vedat*, 4: 611-646.

- PERARNAU, Josep (1998) El punt de ruptura entre Benet XIII i sant Vicent Ferrer. *Analecta Sacra Tarraconensia*, 71: 625-651.
- PÉREZ MARTÍNEZ, Lorenzo (1957-1958) Misión apostólica de San Vicente Ferrer en Mallorca (1413-1414), Palma, Guasp. 45 pp. (Tirada a part de *Studia*, 28-29: 133-158 i 2-18).
- PONS, Antoni (1918) Venguda de sant Vicens Ferrer a Mallorca. Fruit que hi feren els seus sermons i tradicions. *La Veu de Mallorca*, 2ª època, 1-38.
- ROSSELLÓ LLITERAS, Juan (1987) San Vicente Ferrer: su misión en Mallorca (1413-1414). *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 43: 71-84.
- ROSSELLÓ I VERGER, V. M. (1965) La font de la Vila y su antiguo sistema de riego. *Boletín de la Cámara de Comercio, Industria y Navegación de Palma de Mallorca*, 648: 163-176.
- SANCHIS, Josep (1929) Un códice de sermons de san Vicente Ferrer en Aviñón. *Anales del Centro de Cultura Valenciana*, 2-3: 35-53. Traduït en *Estudis d'història cultural*. València - Barcelona, Institut de Filologia Valenciana - Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 255 pp. Un còdex de sermons de sant Vicent Ferrer a Avinyó. Cf. pp. 205-222.
- SASTRE, Pilar (2012) *El desaparecido convento de Santo Domingo de Palma*. [Memòria de llicenciatura]. Universitat de les Illes Balears. Departament d'Història de l'Art. 240 pp.
- SEVILLANO, F. (1974) La demografía de Mallorca a través del impuesto del morabatí: siglos XIV, XV y XVI. *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 34: 233-273.
- TEIXIDOR, José [1770 ca.] (1999) *Vida de san Vicente Ferrer, Apóstol de Europa*. València, Ajuntament de València. Dos volums. [El manuscrit es titula *Noticias de San Vicente Ferrer*].
- TUGORES, Francesca i LLULL, Àngel (2014) Els conjunts històrics. *La protecció del patrimoni immoble de Mallorca*. Apèndix: Setze plànols de nuclis de Mallorca atribuïbles a Jeroni Berard. Palma, Societat Arqueològica Lul·liana. 160 pp. Cf. 143-160.
- VALRIU, Caterina i VIBOT, Tomàs (2010) *Sant Vicenç Ferrer a Mallorca: història, llegenda i devoció*. Pollença, El Gall. 175 pp.
- ZAFORTEZA, Diego (1953-1988) *La Ciudad de Mallorca. Ensayo histórico-toponímico*. Palma de Mallorca, Ayuntamiento de Palma de Mallorca. Cinc volums.